

DR. OLÁH JÁNOS

főiskolai tanár

SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Szeged

Konrad Lorenz: Ember voltunk hanyatlása

Az etológia, az összehasonlító viselkedéslélektan megalkotójának, az osztrák környezetvédelmi mozgalmak egyik vezető személyiségének, a Nobel-díjas tudósnek, Konrad Lorenznek a nevét jól ismerjük Magyarországon is. Munkái közül a Salamon király gyűrűje, Az ember és a kutya, Válogatott tanulmányok, Összehasonlító magatartáskutatás, A civilizált emberiség nyolc halálos bűne megjelent magyar nyelven is, könyvtáraink kedvelt, sokat kölcsönzött művei közé tartozik.

Konrad Lorenz munkáiban, kutatási területéből adódóan elsősorban az állatok – főként a madarak – szokásairól, viselkedéséről, az állatok és a környezet kölcsönös kapcsolatáról vont le általánosítható, egyes vonatkozásokban az emberre is kiterjeszthető következtetéseket, törvényszerűségeket. Az osztrák tudós érzékenyen figyelt a kor által felvetett problémákra. Több munkájában átlépte klasszikus kutatási területét, és az etológiát az ember irányába, a társadalom felé is kiterjesztette. Az emberiségnek tükröt tartott az ön-maga által létrehozott valóság veszélyességének felvillantásával.

Ki is volt Konrad Lorenz? 1903-ban született Bécsben, az orvostudományok és a filozófia doktora, professzor. Tanulmányait az orvostudomány és az élettan területén folytatta. 1940-ben az összehasonlító pszichológia rendes tanára Königsbergben (ma Kalinyingrád), 1949-ben megalapította az Összehasonlító Viselkedéskutató Intézetet Altenbergben (Osztrák Tudományos Akadémia), 1957 és 1973 között a Münchener Egyetem tiszteletbeli tanára, 1961–1973-ig a Max Planck Intézet viselkedépszichológiai részlegének igazgatója, 1974-től az OTA Összehasonlító Viselkedéskutató Intézete Állatpszichológiai Részlegének az igazgatója. 1973-ban elnyerte az orvosi és filozófiai Nobel-díjat.

A civilizált emberiség nyolc halálos bűnének a következőket tartotta 1972-ben:

1. A föld túlnépesedik, az emberiség összezsúfolódása agressziót válthat ki.
2. Az emberiség elpusztítja a maga és a többi élőlény természetes életterét.
3. Az emberiség versenyt fut önmagával, a technológia óriási fejlődése vakká teszi.
4. Minden mély érzelem eltűnik, helyét a hallatlan unalom veszi át.
5. Genetikailag széthull az emberiség.
6. A tradíciókat leromboljuk.
7. Az emberiség egyre erősebben dogmázható.
8. Óriási veszélyekkel fenyeget az atomfegyverkezés.

Az említett könyv (hazánkban 1988-ban jelent meg, IKVA-SZÁMALK, Sopron) tehát azokat a veszélyeket sorolta fel, amelyek az emberi faj pusztulását idézhetik elő.

Az újabb műve: Ember voltunk hanyatlása szerint fennáll annak lehetősége, hogy megmenekülünk a mérgezések, a radioaktivitás, a túlnépesedés és a többi veszély okozta pusztulástól, eközben azonban az emberiség olyan merev, állami jellegű szerveződése jön létre, amely lejtmenetbe kényszeríti további fejlődésünket. Az első részben a szerző arról ír: sokan hiszik, hogy a világban folyó történések összessége eleve elrendelt és meghatá-

rozott célra irányul. A szerves élet teremődése ezzel szemben előre megjósolhatatlan módokon fejlődik, az örökítőanyag változásait a véletlen határozza meg, mindez felveti az ember felelősségét a világban. A második részben Lorenz kijelenti: szembe kell szegülnünk azzal a járványszerű téveszmével, hogy csak a megszámlálható és a megmérhető dolgok számítanak a valósághoz. A harmadik részben kiderül, hogy az emberi szellem olyan viszonyokat teremt, amelyekkel szemben az ember természetes hajlamai már nem állják a versenyt. Azok a kulturálisan és „ösztönösen”, genetikusan programozott viselkedési normák, amelyek régebben még erényesek voltak, jelen körülmények között romlást hoznak ránk. A negyedik részben a szerző a lehetséges feladatokat vázolja fel. A korunkra jellemző technokrácia következménye a túlszervezettség. Kulturális téren is hiányzik a kölcsönhatásoknak az a sokasága, amely minden teremtő fejlődés feltétele. A fiatalokban fontos újjáéleszteni a tudományközpontú és technomorf gondolkodás által elnyomott fogékonyságot a szép és a jó értékei iránt. Sokat ígérő módszerként írja le a könyvében, ha valaki a lehető legfiatalabb korától a lehető legszorosabban kapcsolatban van az élő természettel, akkor megismeri a természet tudással teli valóságát.

A művet ifj. Kőrös László fordította.

A könyvet minden kolléga figyelmébe ajánljuk, Konrad Lorenz többi könyve mellett van a helye a tanári könyvtárakban.

Cartophillus Kiadó, Budapest, 2002. 299 p.

ROZGONYINÉ DR. MOLNÁR EMMA

főiskolai tanár

SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Szeged

Légrádi László: Az ember mint olyan

Légrádi Lászlónak az emberről írt könyve etikai indíttatású írás. Az erkölcsi nevelést – mely a XX. század második felében nem állt az iskolai nevelés homlokterében – nagyon fontosnak, mondhatni mindennél fontosabbnak tartja. Ő maga e könyvvel szándékozik hozzájárulni a változáshoz: meghatározott szempontok szerint áttekinti az emberről szóló tudnivalókat, ezzel akarja segíteni a pedagógusok ilyen irányú nevelőmunkáját. Teszi mindezt a segíteni akarás szándékával úgy, hogy saját tapasztalatai, olvasmányélményei alapján kiválogatja azokat a sarkpontokat, amelyekről feltétlenül tudnia kell annak, aki hivatásszerűen (vagy csak érdeklődésképpen) az emberrel mint érző, gondolkodó lénnel foglalkozik.

Tudva azt, hogy az emberről szólni úgy általában pontatlan vállalkozás, kiválasztja, pontokba szedi, s már a bevezetőben közli azokat a témaköröket, melyekről szólni kíván.

Ezek a következők: